

Окремі науковці виділяють лише три елементи: 1) норми права, які встановлюють загальні та юридичні обов'язкові правила поведінки тих учасників суспільних відносин, які перебувають у сфері правового регулювання; 2) правовідносини, що є найважливішим і необхідним елементом реального життя права; 3) акти реалізації юридичних прав та обов'язків – фактична поведінка суб'єктів правовідносин щодо здійснення їх прав та обов'язків [14, с. 341–342].

Більшість науковців до структури механізму адміністративно-правового регулювання відносять такі основні елементи: 1) норми адміністративного права; 2) адміністративно-правові відносини; 3) реалізацію прав та обов'язків; 4) акти застосування адміністративно-правових норм.

Поряд із цим виокремлюються факультативні елементи: принципи адміністративно-правового регулювання, мета та завдання, функції, методи, форми та структури (суб'єкти) адміністративно-правового регулювання [15]; практична діяльність апаратів, служб та окремих працівників [16]; юридичний факт [17]; акти тлумачення норм адміністративного права [18; 17]; принципи, інструменти, методи регулювання, а також процедури і алгоритми реалізації діяльності [19] тощо. Інші дослідники до елементів механізму правового регулювання відносять юридичні факти [3]; правові санкції щодо порушників норм права [20]; законність, правосвідомість, правову культуру [21].

Але безперечно, що один з основних принципів наукового аналізу складних систем, механізмів вимагає розглядати досліджуваний об'єкт, явище у взаємозв'язку, взаємодії складових його частин. Тільки при такому підході можна встановити, наскільки ефективно діють компоненти, які їхні функції і наскільки результативною є робота механізму в цілому, як єдиного цілісного утворення. Вивчення ж структури механізму на рівні складових його частин є неповним [22].

Для визначення сутності правового явища «механізм правового регулювання» доцільно застосовувати різних прийомів, методів і підходи. Наприклад, С. С. Алексєєв виділив три методи дослідження механізму правового регулювання: інструментальний, соціальний і психологічний. На думку А. Д. Корецького, існує і четвертий підхід – системно-структурний [23].

Наявність різноманітних підходів до вивчення «механізму правового регулювання» доповнює уявлення про цей правовий феномен і дозволяє розкрити певні його ознаки, що плідно впливає на більш глибоке осмислення зазначеного складного правового явища.

Можливо погодитися із думкою В. Осадчого, що є два підходи до визначення елементів механізму правового регулювання [24, с. 94-95].

Перший з них – *широкий підхід*, що характеризується наявністю сукупності елементів, які беруть участь у процесі впорядкування суспільних відносин, а саме: *норма права*, яка означає моделі можливої та необхідної поведінки суб'єктів суспільних відносин; *нормативно-правовий акт* – юридичний документ, який надає правовій нормі формально-визначеного, офіційного та обов'язкового характеру; *юридичні факти* – конкретні життєві обставини, які спричиняють дію норми права; *правовідносини* – різновид суспільних відносин, що регламентуються правовою нормою та виконують функцію взаємної правової норми за конкретним суб'єктом і функцію визначення конкретної поведінки для персоналізованих суб'єктів; *тлумачення* – діяльність із визначення дійсного змісту норми права у разі її незрозумілості чи невідповідності вимогам юридичної техніки; *реалізація норм права* – як можливість втілення правової норми шляхом дотримання, виконання, використання та застосування; законність – як один із принципів реалізації правових приписів через дотримання вимог норми права суб'єктами права; *правосвідомість* – як рівень усвідомлення суб'єктами права правових приписів; *правова культура* – як різновид загальної культури, що складається з духовних та матеріальних цінностей, які належать до правової дійсності; *правомірна поведінка* – усвідомлення діяльності суб'єктів, яка відповідає нормі права та соціальнокорисним цілям і знаходиться в установлених законодавством межах; *протиправна поведінка* – та, що суперечить правовим приписам; *юридична відповідальність* – міра державного примусу, яка застосовується до суб'єктів, які вчинили правопорушення, та пов'язана з покладенням на них нового додаткового обов'язку [25].

Другий підхід – є вузьким та включає елементи, які складають основу регулятивної функції права. Серед них виділяють: норми права, нормативно-правові акти, правовідносини, правореалізації, законність. Кожний елемент цієї системи займає певне місце, яке у механізмі обумовлене його функціональною роллю. Функціонування механізму правового регулювання відрізняється послідовністю: кожен з його елементів вступає в дію на певній стадії правового регулювання [24, с. 94-95].

На думку С. С. Алексєєва і деяких інших авторів, в механізм правового регулювання входять тільки правові засоби (інструменти) юридичного впливу. У той же час, такі правові процеси, як правотворчість, застосування права, в механізм правового регулювання безпосередньо вони не включають і вважають, що ці процеси представлені в ньому лише кінцевими результатами у вигляді нормативних актів, техніко-юридичних засобів і ін. [22]. Проте подібна позиція, на нашу думку, є дискусійною.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що під механізмом правового регулювання прийнято розуміти взяті в єдності та взаємодії правові засоби, які беруть участь у правовому регулюванні суспільних відносин.

Висновки. У теорії адміністративного права відсутня єдина точка зору на розуміння та визначення поняття «механізм правового регулювання». Зазначена категорія постійно трансформується під впливом постійної зміни суспільних відносин. Тому, науковці по-різному визначають механізм адміністративно-правового регулювання, як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності держави [26, с. 55]; як механізм імперативно-нормативного впорядкування організації та діяльності суб'єктів і об'єктів управління і формування стійкого правового порядку їх функціонування [27, с. 289]; як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [28, с. 64]; як засіб здійснення державно-владних повноважень під час адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають у відповідній сфері, що здійснюється уповноваженими на це державними органами з метою забезпечення функцій держави [29, с. 580].

Список літератури

1. Теорія держави і права: навчальний посібник / [авт. упоряд. В. В. Галуцько, В. К. Шкарупа; За заг. ред. В. К. Шкарупи]. – Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2007. – 280 с.
2. Алексєєв С. С. Общая теория права : в 2-х т. / С. С. Алексєєв. – М.: Юр. лит., 1982. – Т. 2. – 360 с.
3. Крестовская Н. Н. Теория государства и права : [элементарный курс] / Н. Н. Крестовская, Л. Г. Матвеева. – Х. : Одиссей, 2007. – 384 с.
4. Матузов Н. И. Теория государства и права: [курс лекций] / Н. И. Матузов, А. В. Малько. – М. : Юристь, 1999. – 672 с.
5. Скакун О. Ф. Теория держави і права : [підруч.] / О. Ф. Скакун [пер. з рос.]. – Х. : Консум, 2008. – 656 с.
6. Горшенев В. М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе : [учеб. пособие] / В. М. Горшенев. – М. : Юр. лит, 1972. – 266 с.
7. Комаров С. А. Общая теория государства и права : [учеб.]. / С. А. Комаров. – М. : Юрайт, 1998. – 416 с.
8. Шестопалова Л. М. Теория держави і права : [навч. посібник]. / Л. М. Шестопалова. – К. : Прецедент, 2006. – 197 с.
9. Мінка Т. П. Онтологічна характеристика правового режиму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.z-pdf.ru/7yuridicheskie/964450-2-administrativne-pravo-administrativna-diyalnist-minkadoktor-yuridichnih-nauk-docent-dnipropetrovskiy-derzhavniy-univers.php>. – Назва з титул. екрану.
10. Административное право России : учеб. [для студ. вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция»] / под ред. В. Я. Кикотя, П. И. Кононова, И. Ш. Киялханова. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА ; Закон и право, 2012. – 759 с.
11. Ярмачі Х. П. Механізм правового регулювання [Електронний ресурс] / Х. П. Ярмачі // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 2. – С. 81-87. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Purch_2013_2_30
12. Абрамова А. А. Эффективность механизма правового регулирования / Алина Александровна Абрамова. – Красноярск, 2006. – 260 с.
13. Макарејко Н. В. Административное право : [конспект лекций] / Н. В. Макарејко. – М. : Высшее образование, 2009. – 189 с.
14. Хропанюк В. Н. Теория государства и права : учеб. пособие [для высш. учеб. завед.] / В. Н. Хропанюк ; под ред. проф. В. Г. Стрекозова. – М. : Дабахов, Ткачев, Димов, 1995. – 377 с.

15. Федорова К. І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / К. І. Федорова. – К., 2008. – 17 с.
16. Головін А. П. Адміністративно-правове регулювання діяльності міліції громадської безпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А. П. Головін. – К., 2004. – 20 с.
17. Коваль Л. В. Адміністративне право: курс лекцій [для студ. юрид. вузів та фак-в] / Л. В. Коваль. – 3-е вид. – К. : Вентурі, 1998. – 208 с.
18. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні : Монограф. / Х. П. Ярмачі. – Одеса : Юрид. літ-ра, 2006. – 336 с.
19. Присяжнюк А. Й. Адміністративно-правовий механізм забезпечення економічної безпеки держави [Електронний ресурс] / А. Й. Присяжнюк // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 808–813. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11praiebd.pdf>.
20. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [ред. кол. : Ю. С. Шемшученко та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2003. – Т. 5 : П-С. – 736 с.
21. Шестопалова Л. М. Теорія держави і права : навч. посібник. / Л. М. Шестопалова. – К. : Прецедент, 2006. – 197 с.
22. Сырых В. М. Теория государства и права [Электронный ресурс] / В. М. Сырых – Режим доступу: <https://www.litres.ru/vladimir-syryh/teoriya-gosudarstva-i-prava-uchebnik-dlya-vuzov/chitat-onlayn/>.
23. Шабаева О. А. Общая характеристика механизма правового регулирования [Электронный ресурс] / О. А. Шабаева. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/obschaya-harakteristika-mehanizma-pravovogo-regulirovaniya>. – Назва з титул. екрану.
24. Теорія держави і права : навчальний посібник / [автори-упорядники : Пихтін М. П., Галуцько В. В., Новіков М. М., Новікова М. М., Онишук О. О.] ; за заг. ред. В. В. Галуцька. – Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2010. – 250 с.
25. Осадчий В. І. Механізм правового регулювання [Електронний ресурс] / В. І. Осадчий // Митна справа. – 2013. – № 5(2.2). – С. 336-340. – Режим доступу: – Назва з титул. екрану.
26. Веремеенко И. И. Механизм административно-правового регулювання в сфері охорони общественного порядка / Веремеенко И. И. – М. : Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1981. – 350 с.
27. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс : Полный курс / Ю. А. Тихомиров. – М. : Издание Тихомирова М. Ю., 2001. – 652 с.
28. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. посібник / С. Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2007. – 624 с.
29. Шестак В. С. Механізм адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави [Електронний ресурс] / В. С. Шестак // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 578–585. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-2/10svckfd.pdf>. – Назва з титул. екрану.

Стаття надійшла 25.05.2017 р.

О. В. Стукаленко, докт. юрид. наук, доцент
 Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
 Кафедра административного и хозяйственного права
 Французский бульвар, 24/26, Одесса 65058, Украина

ЗАМЕТКИ К ПОНИМАНИЮ КАТЕГОРИИ «МЕХАНИЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ»

Резюме

В статье освещены некоторые проблемы понимания правовой категории «механизм правового регулирования» и подходы к определению составляющих этого правового явления. Отмечается, что под механизмом правового регулирования принято понимать взятые в единстве и взаимодействии правовые способы, которые участвуют в правовом регулировании общественных отношений.

Акцентируется внимание на том, что в теории административного права отсутствует единая точка зрения на понимание и определение понятия «механизм правового регулирования». Указанная категория постоянно трансформируется под влиянием постоянного изменения общественных отношений, поэтому требует углубленного исследования и научного осмысления, с учетом трансформации современных общественных отношений.

Ключевые слова: механизм, правовое регулирование, юридические средства, элементы.

O. V. Stukalenko, Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor
Odessa I. I. Mechnikov National University
the Department of Administrative and Commercial Law
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

NOTICES TO UNDERSTANDING CATEGORY «MECHANISM OF LEGAL REGULATION»

Summary

The article highlights some problems of understanding the legal category of “the mechanism of legal regulation” and approaches to determining the components of this legal phenomenon. It is noted that under the mechanism of legal regulation it is customary to understand the legal methods taken in unity and interaction that participate in the legal regulation of public relations.

Attention is focused on the fact that in the theory of administrative law there is no single point of view on understanding and definition of the concept of “the mechanism of legal regulation”. This category is constantly transformed under the influence of a permanent change in social relations, and therefore requires in-depth study and scientific reflection, taking into account the transformation of modern social relations.

Key words: mechanism, legal regulation, legal means, elements.